

که شکۆلی ۱۱۳ ساله ی عهبدوپره حمان کورپی ته ها کورپی محه مه ده

عه بدوللا سه مه دی
(مه هاباد)

۲۲ یه و خه ته که ی نه سخ و نه سته علیق و شکسته یه و پهنگی جه وه ره که ی (مه ره که به که ی) په شه و به شیک له سه ردیپ و هندی و شه ی تاییه تی به جه وه ری سوور نو سراوه . ناوی نو سه ره وه ی «عه بدوپره حمان کورپی ته ها کورپی محه مه ده» له مابه ینی سالانی (۱۳۳۰ - ۱۳۴۶) ی کۆچی مانگی، پیکه وتی (۱۹۱۲ - ۱۹۲۵) ی زایینی له شاری مه هاباد کۆی کردووه ته وه و به ده سته ختی خۆی نووسیویه تییه وه .

پوه به رگی مقه بایه و میثنی قاوه یی به سه ردا کیشراوه . لاپه ره کان به شیوه ی سه رده م ئاوزه نگه دارن (۲)، به لام پاشان له لایه ن کتیبخانه، یان که سانی تره وه به قه له م دارینه ژماره یان بۆ دانراوه . جنسی کاغه زه که فه په رگی و پهنگی ئامال زه رده . هه موو لاپه ره کان به ساغی ماونه ته وه و هیچ مؤر، یان نیشانه یه کی تاییه تییان له سه ر نییه . به شاهیدی وشه ی ئاوزه نگه، که له گۆشه ی چه پی خواروی لاپه ره کاندای تۆمار کراوه، هندی لاپه ره ی لی که وتوو و له چه ند چیگه شیعر و بابه ت به نیوه چلی ماونه ته وه . وی

له «رئیکخواوی به لگه نامه کانی کتیبخانه ی نه ته وه یی ئیران - تاران» (۱) دا نوسخه یه کی ده ستنووس پاریزراوه که له به رچه سپی ناوه نده که دا ناوی «الدرّة الفریدة فی علم العقیدة مع رسائل آخری فی علوم شتی» ی له سه ر نو سراوه و له پیناسه ی ناوه وه دا به هه له، یان به قه ست زمانی که شکۆله که ی به فارسی و عه ره بی و تورکی ناساندووه، به لام شه وه ی پاستی بی، ئه م نوسخه یه که شکۆلیکی ئه ده بییه و نو سه ره وه و خاوه نی زۆرینه ی بابه ته کان کوردن و زمانی که شکۆله که «کوردی و فارسی و عه ره بی» یه و تاکه وشه یه کی تورکی تیدا نییه و له شاری مه هاباد نو سراوه ته وه و «الدرّة الفریدة» خۆی یه کی که له ۹۰ بابه تی ئه م که شکۆله .

پیناسه ی که شکۆله که له دوو به شی «ناساندنی پوآله ت» و «ناساندنی ناوه رۆک» دا به م چه شنه یه :

یه که م، ناساندنی پوآله تی نوسخه :

ژماره ی دۆزینه وه ی نوسخه که له م ناوه نده دا (۵ - ۱۹۷۶) له، ۲۰۲ لاپه ره (۱۱۰ په ری) قه واره ۱۴ ×

دەچىئ سەر و بنى نوسخه كەش پەرى كەوتوى ھەبى.

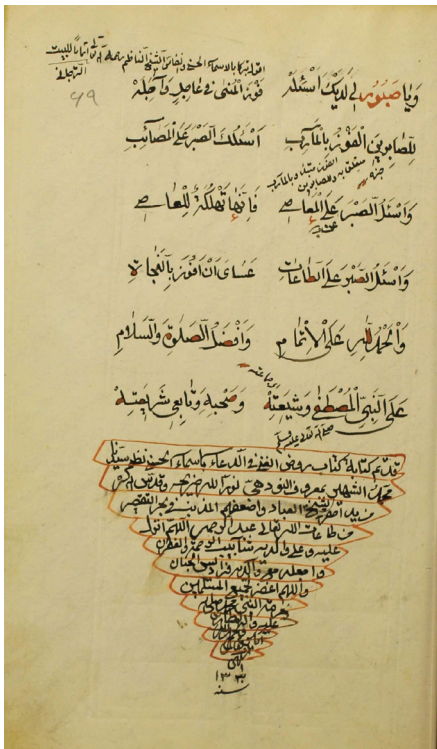
دووم، ناساندنى بابەت و ناوهرۆكى نوسخە: دەستپىكى كەشكۆلەكە ئەمەيە: «خانەقاھى غەوسى جەيلان پەر لە فەيز و پەحمەتە/ يارەبى، تۆ بەرقەرار كەى ئەو جەلال و شەوكەتە»، بەمەش كۆتايى دى: «صبح پنجشنبه... ربيع الاول تقويمًا يك ماه و سه يا چهار روز تابستان...». ئەم دەفتەرە سەرچەم ۹۰ بابەتى لە خۆ گرتووھ كە بریتىن لە ۶۶ پارچە ھۆنراو، بە سى زمانى كوردى (۳۴ پارچە)، فارسى (۲۹ پارچە)، عەرەبى (۳ پارچە) و ۲۴ يادداشت. يادداشتەكان سادە و ئاسايىن و بارى مېژوويى، يان بايەخى تايبەتايان نيبە و بریتىن لە: دوعا و نزا، كاروبارى پۆژانە، زانبارى جۆراوجۆر، مەتەل و تشتاتۆك، داودەرمانى خۆمالى و نوسخەى نەخۆشى.

شاعيرە كوردەكان ئەمانەن: «وھفايى، نارى، تاهيربەگى جاف، شىخ پەزاي تالەبانى، مەولانا خاليدى نەقشەبەندى، مەولەوى تاوگۆزى، شىخ محەمەدى خاليسى كورپى شىخ پەزاي تالەبانى، شىخ مارفى نۆدى، حاجى خەليفە بەھا، ميرزا ھەسەنى سەيفولقوزات، ئەديبى، سايبىرى، ئاغا چكۆلى ميسباح، مەلا عەبدوللاى حافز، مینەى دەللاک، عەزیز ئالمانى، مەزلوومى، مەحموود، مەسرور» و ھۆنراوھەكانىيان بە كوردى (دوو ديالىكتى ناوھەندى و ھەورامى) و فارسى و عەرەبىيە. شاعيرە فارسەكانىيان ئەمانەن: «شىخ بەھايى، مەولەوى پۆمى، خواجە عيسەمەت بوخارايى، ئىبراھىم بەلخى، ئەبوو سەعيد ئەبولخەير» كە ھۆنراوھەكانىيان بە زمانى فارسىيە. چوار شاعيريش بە ناوگەلى «بەياتى، غياسى، كەمال ئىبنى

غياسى، جەننەتى» كە ھۆنراوھەكانىيان بە زمانى فارسىيە، مەعلوم نەبوو ئايا خۆيان كوردن، يان فارسن. شياوى باسە، كە ھەر سى ھۆنراوھەكانىيان ھىي شىخ مارفى نۆدى (۱۱۶۶-۱۲۵۴ى كۆچىي مانگى)ن و يەكەميان ۷۸ دىپە بە ناوى «الدرة الفريدة في علم العقيدة»: دووھەميان ۴۰۰ دىپە بە ناوى «أسماء أهل البدر»: سىيەميان ۲۳۳ دىپە بە ناوى «أسماء الحسنى». بە شىكى ھۆنراوھەكانى ئەم كەشكۆلە پيشتر لە ديوانى شاعيرانياندا چاپ و بلاو كراونەتەو، بە شىكىشيان ھيشتا بلاو نەكراونەتەو. بىگومان ھەردوو دەستە گرینگى خۆيان ھەيە و بۆ لىكۆلئىنەوھى ئەدەبى كوردى بەسوودن.

زانبارى سەرھكى لە سەر ھەر شەست و شەش پارچە ھۆنراوھە، لە ھەر سى زماندا و بەو جۆرەى لە كەشكۆلەكەدا بەدواى يەكتردا ھاتوون، بەم چەشنەيە:

۱- «خانەقاھى غەوسى جەيلان پەر لە فەيز

و پهحمهته»، غزه لیکي ۱۲ دپړیبه و ناوی شاعیری لهسره نییه .

۲- «کنعانیان اگر گل روی تو بو کنند»،
نهم غزه له پینج دپړه و دراوته پال زور
کس، بهلام نه زانراوه که به دلنیايي هی کام
شاعیره . مه حوی به پیشوازی نهم شیعروه
چووه و دهلی: «روحانیاں اگر گل کوی تو بو
کنند/ کی نشنة عبیر بهشت آرزو کنند»، (بړ:
دیوانی مه حوی، ل ۴۹۸-۴۹۹).

۳- رباعی «غافل مشو که مرکب مردان
مرد راه»، نهمه چوارینه په که و ناوی شاعیری
له سر نییه، بهلام هیی شاعیری سدهی
دهیه می کړچی، به هانده دین مه مه دی عامیلی
مه شهوور به «شیخ بهایی» یه .

۴- مسدس حاجی وه فایي علیه الرحمه «دوش
اندر میکده چون وجهه زیبا زدند». شه شینه په کی
۱۳ به ندیی (وه فایي) یه .

۵- «فرموویه که من پادشهی حوسنی
دلارام». پینجینه په کی ۷ به ندیی (وه فایي) یه .

۶- ایضا من کلام وفایي «باغبان از ما در
گلزار بندیدن چرا»، غزه لی (وه فایي) یه و ۸
دپړه .

۷- ایضا مخمس وفایي «سولتانی هه موو
سرو قه دان ماهی هه ساری»، پینجینه په کی
(وه فایي) یه له ۷ به نددا .

۸- «غهمزه دی زولفم به غهمزه ی چاو هه پیرانم
دهکا»، غزه لیکي ۱۰ دپړی (وه فایي) یه .

۹- ایضا من کلام وفایي «غهمزه و نیگه ه
و پوو له خه می زولفی دووتادا»، پینجینه په کی
(وه فایي) یه له ۵ به نددا .

۱۰- تخمیس وفایي غزل حافظ را
«عبیدالله رئیس مرشدان و قطب کاملها» .
پینج خسته کییه کی ۶ به ندیی (وه فایي) یه له سر

غزه لی حافظی شیرازی .

۱۱- ایضا من کلام وفایي «چاوی پړ خوینم
ده گپرم قبيله که م په پيدا نییه»، قه سیده په کی
(وه فایي) یه له ۲۱ دپړدا .

۱۲- ایضا تخمیس وه فایي «نهی غاره تی
هوش و خیره دم نه رگسی کالت»، پینجینه په کی
(وه فایي) یه له ۷ به نددا .

۱۳- «از سقا هم ربهم بین جمله ابرار مست»،
ته نیا ۳ دپړه له غزه لیکي ۹ دپړی شاعیری
سدهی حوته می کړچی، مه ولانا جه لاله ددینی
پړمی مه شهوور به مه وله وی .

۱۴- «گر تو این نغمه مستانه ز من داری
گوش»، پینج خسته کییه کی ۱۴ به ندیی که
ناوی شاعیری له سر نییه؛ بهلام هونراوه ی
شاعیریکي نه ناسراوه به ناوی «به یاتی»
له سر غزه لی شاعیری سدهی تویه می کړچی
«عیسمه تو لالا» که له سرده می ته میووریه کاند
ژیاوه و له سره تادا نازناوی «نه سیری» بووه .
له دوا به ندی هونراوه که دا ناوی هه ردو شاعیر
هاتووه: «تا به کی ای دل دیوانه چنین شیدایی/
در بیابان جنون باده می پیمایی/ از بیاتی بشنو
این سخن ترسایی/ که ترا هست در این شیوه سر
یک رایی/ دین و دنیا به یکی جرعه چو عصمت
بفروش» .

۱۵- کلام ناری «سوورپتی یاسین که وه سفی
هه زره تی له ولا دهکا»، غزه لیکي ۱۶ دپړیبه له
کاکه هه می بیلوو «ناری» .

۱۶- وله ایضا «بو نه فسی خه تاجوو به
هه به س غه رقی گونا خوم»، پینجینه په کی ۱۰
به ندیی له کاکه هه می بیلوو «ناری» .

۱۷- کلام طاهر بیگ «یا په سووله لالا ده خیلک
عاشق و سه و داسه رم»، غزه لیکي ۱۰ دپړیبه و

له دوا دپېشدا ناوی «تاهیر» هاتووه و ده لئ: «نه عتی شاهی نه نبیا تاهیر که هاته سهر زیان/ جیلوه به خشی زه و قه نه مړو نه زمه که ی پر شه ککه رم». نه گهر مه به ست له م تاهیر به گه هر «تاهیر به گی جاف» بی، نه وه نه م غه زه له له دیوانه که یدا نییه.

۱۸ - کلام غیاثی «ای پادشه مسند اقلیم تجلی»، قه سیده هیه کی ۲۳ دپړیه له شاعیریک به ناوی «غیاسی»، که له دوا به یتدا نازناوی خوی ئاوا هیئاوه: «المنة لله که بسودیم غیاثی/ رخساره به درگاه شه یثرب و بطحی».

په ننگه مه به ست شاعیری نه فغانی «میر غیاسه ددینی به ده خشانی» بی که به نازناوی «غیاسی» دیوانی هیه و له سه ده ی سیژده ی کۆچیدا ژیاوه و له سهر پږبازی نه قشبه ندی بووه. هه لبت شاعیریک تریش هر به م نازناوه هیه که له نیوه ی یه که می سه ده ی هه شته می کۆچیدا ژیاوه و سه رده می ده سه لاتی مه غۆلانی «ئیلخانی» له ته ورپز شاعیری باره گای «غیاسه ددین محه مده ی وه زیر» بووه.

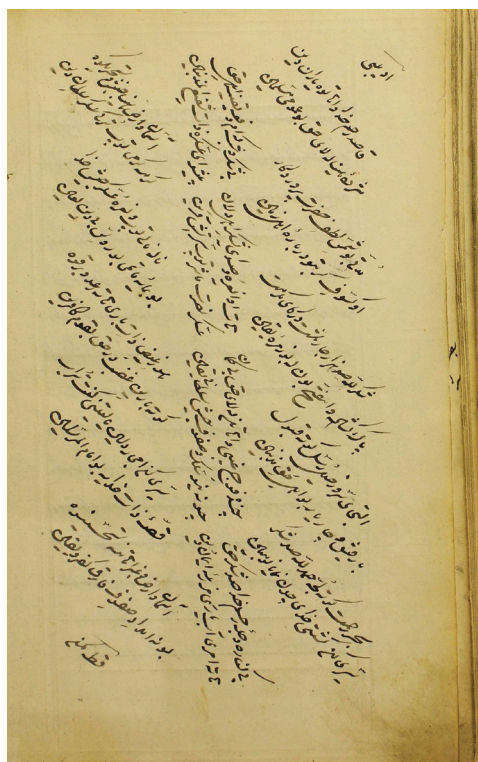
۱۹ - کلام صابری «زولفی چینت سوورپه تی وه لاله یل پیم خویند ئیبتیدا». غه زه لیک ی ۷ دپړیه له شاعیریک ی کورد به نازناوی «سابیری». له دوا به یتدا ده لئ: «یا ره سوله لالا شفاعت که ی گوناھی سابیری/ به شقی سه ردار ی شه هیدان نووری چاوی مورته زا». له ده ستنووس و به یازه کاندای شاعیری سابیری هیه، به لام تا ئیستا نه ناسراوه. (پر: بووژاندنه وه ی میژووی زانایانی کورد له رږگه ی ده سته ته کانیا نه وه، ل ۳۳۷ - ۳۴۰).

۲۰ - کلام شمس تبریزی «یا رسول الله مدد محبوب حق یکتا تویی»، قه سیده هیه کی ۲۴ دپړیه و به ناوی شه مسی ته ورپزی تو مار

کراوه، به لام له دیوانه که ی جه لاله ددینی مه وله وی به ناوی «کلیات دیوان شمس تبریزی» دا نه مدوژییه وه.

۲۱ - سؤال شاه ایران از جناب شیخ رضا به جهت معنی این شعر حافظ: جواب شیخ رضا «شاه من در حالتی کین بنده غم بسیار داشت»، غه زه لیک ی ۸ دپړی (شیخ په زای تاله بانی) یه له وه لامی ناسره ددین شای قاجار و له شهرحی به یتیک له غه زه لی (حافزی شیرازی) دا که ده لئ: «بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت/ و ندر آن برگ و نوا خوش ناله های زار داشت».

۲۲ - کلام شمس تبریزی «باز می خواهم که سلطانت کنم»، راستیه که ی نه م پارچه یه پینچ خشته کییه کی ۱۱ به ندییه له سه ر غه زه لی مه ولانا جه لاله ددینی مه وله وی، به پپی دوا یین به ند که ده لئ: «دل خبر دارد ز زلفش مو به مو/ باید این دیوانه را زنجیر هو/ گفت آزاد

این سخن بی گفتگو / شمس تبریزی به مولانا بگو / دفتر اسرار دیوانت کنم؛ ده بی نازناوی شاعیره که «نازاد» بی.

۲۳- من کلام حضرت مولانا خالد قدس سره «عجایب نشئه ای زین دامن کوهسار می آید»، غزه لیککی ۸ دیرپی مه ولانا خالیدی نه قشبه ندییه .

۲۴- فرمایش حضرت ابو سعید ابوالخیر قدس سره «ای آنکه سپهر را پراز ابر کنی»، چوارینه یه کی شیخ نه بوو سه عیدی نه بولخه یره .
۲۵- مه وله وی «ئیبتیدا مه عرووز په ی نه زهر وه خه و»، لیره دا وه ک دووبه یتیه کی مه وله وی تۆمار کراوه، به لام له دیوانه چاپکراوه کاندانم دوو به یته، به هندیک جیاوازییه وه، به شیکه له پارچه ی «شه مال داخان». (بر: دیوانی مه وله وی، ل ۳۱۰)

۲۶- نسخه دیگر «ئیبتیدا مه عرووز نه ونه مام نه و»، شیوه یه کی تری هه مان دوو به یتیه کی پیشووه .

۲۷- «دهردی من چه شدم نر شتور چه شتو»، به ناوی فهردیکی (مه وله وی) یه تۆمار کراوه، به لام له نسخه چاپیه کاندانم هاتووه .

۲۸- مولوی علیه الرحمة والرضوان «حقت وهدهستن کار وهدهست ناسان»، پارچه یه کی ۵ دیرپییه، به ناوی (مه وله وی تاوگوزی) یه وه تۆمار کراوه، به لام له دیوانه چاپکراوه کاندانم نییه .

۲۹- مخمس طاهریک بر اشعار خالصی پسر شیخ رضا «خداوندا چرا گردون همه میلش جفا باشد»، پینج خشته کییه کی تاهیر به گی جافه له سهر غزه لیککی «شیخ محمه د» کوپی شیخ رهزای تاله بانى، که له ۱۹۲۰ کوچی دواپی کردووه و نازناوی «خالسی» بووه که

له «شیخ عه بدوره حماني خالیس» ی باپیرییه وه وه ریگرتووه . هؤنراوه کی شیخ محمه دی خالیسی له م پینج خشته کییه دا، غزه لیککی ۱۳ به یتی فارسییه و ده سپیککی نه مه یه: «نه در خورشید تاب مهر و نه در مه ضیا باشد / نه در روی فلک شرم و نه در دوران حیا باشد» .
۳۰- مخمس مینه دلاک بر اشعار شیخ رضا

«بی خاکی سلیمانیه که وتوومه هیلاکی». پینج خشته کییه کی «مینه ده لاک» له له سهر غزه لی شیخ رهزای تاله بانى: «مه ریووته حه یاتم به سوله یمانی و خاکی»، چونکه به دوا ی نه م پارچه یه دا نووسخه که په ری لی که وتووه، پینج خشته کییه که تهنیا چوار به ندی هه وه لی ماوه و باقی فه وتاوه . شیواوی باسه: حاجی مه لا ره سوولی دیلیره (۱۸۳۵-۱۹۲۷) یش نه م پارچه یه ی شیخ رهزای کردووه ته پینج خشته کی . (بر: دیوانی موخلیس، ل ۴۴).

۳۱- «شکوفه ی غونچه یی ئوممیدی دل که ی دینه پشکووتن»، ۹ دیرپی پاشماوه ی غزه لیککی «نه دیبی» یه که لاپه ره ی پیشتری که وتووه و تهنیا نه م نو دیرپی ماوه . ده بی شیعری مه لا ره سوولی نه دیب (۱۸۷۴-۱۹۳۲) کوپی مه لا سادقی نه وه ل بی که به نازناوی «نه دیب» و «نه دیبی» شیعری هه یه و گیوی موکریانى به شیک له هؤنراوه کانی کو کردووه ته وه و سالی ۱۹۶۱ له هه ولیر چاپی کردووه . دوایین به یتی غزه له که نه مه یه: «که ناری ناسمانی ده وره یی کورده که شوعله ی دا / نه دیبی موژده بی بو تو به ته حقیق پوحمی یه زدانه» .

۳۲- أي المأخوذة من النقایة للشیخ جلال الدین السیوطی. هذا الكتاب الدرّة الفریدة للشیخ السیوطی نظمها الشیخ معروف النودهی قدس الله سرهما العزیز. «ممدامولی واحد علام» .

قه‌سیده‌یه‌کی ۷۸ دَیْرییه که شیخ ماری نۆدئ
به شیعری عه‌ره‌بی هۆندوو‌یه‌تییه‌وه .

۳۳ - ادیبی «قاسیدی په‌حمی خودا وا
هاته‌وه یارانی دین»، قه‌سیده‌یه‌کی ۲۰ دَیْری
«ئه‌دی» یه که پیشتر له لایه‌ن نووسه‌ری ئه‌م
وتاره‌وه به ناوونیشانی ژیروو بلأو کراوه‌ته‌وه:
(که‌شکۆلئیکی ئه‌ده‌بی و قه‌سیده‌یه‌کی
بلأونه‌کراوه‌ی ئه‌دی، گۆفاری مه‌هاباد، ژ ۱۶۴،
ل ۱۲-۱۳).

۳۴ - «یا ربنا اللهم ذاللاء»، قه‌سیده‌یه‌کی
۴۰۰ دَیْری (شیخ ماری نۆدئ) ییه به ناوی
«اسماء اهل البدر» .

۳۵ - «الحمد لله الذي أسماؤه»، قه‌سیده‌یه‌کی
۲۲۳ دَیْری شیخ ماری نۆدئ ییه به ناوی
«اسماء الحسنی» .

۳۶ - میرزا عزیز مشهور بالمانی «چاوی
جوانت وا دیاره فیتنه‌یه‌ک به‌ریا ده‌کا»،
غه‌زه‌لیکی ۸ دَیْری پارێزه‌ر و چالاک‌سی
کورده، عه‌زیزوللا خان‌ی زه‌ندی، ناسراو به
عه‌زیز ئالمانی (۱۸۹۸-۱۹۷۲) کورپی مه‌جید
ئاغا و له‌دایک‌بووی گوندی «قالوئ زه‌ندان» ی
مه‌لکه‌وتوو له ۶۰ کیلۆمه‌تری باشووری پۆژه‌لاتی
مه‌هاباده و له‌گۆرستانی گشتی «به‌هه‌شتی
زه‌هرا» ی تاران نیژراوه . ئه‌م غه‌زه‌له‌ په‌سنی
شیخ عه‌بدولقادی شه‌مزینان ناسراو به
«غه‌وسی سانی (۱۲۳۰-۱۳۰۴ ی هه‌تاوی)» یه
که کورپی شیخ عه‌به‌یدیلای شه‌مزینی و باوکی
شیخ عه‌بدوللا ئه‌فه‌ندی گه‌یلانی‌زاده‌یه .

۳۷ - وله ایضا «مژده ای یعقوب قلبم یوسف
پیدا شده»، غه‌زه‌لیکی ۱۰ دَیْری عه‌زیزوللا
خان‌ی زه‌ندی، ناسراو به (عه‌زیز ئالمانی) یه
به زمانی فارسی و له په‌سنی غه‌وسی سانی:
شیخ عه‌بدولقادی شه‌مزینان .

۳۸ - کلام اغا چکول مصباح «مریدان ناره‌زووم
ایه که گیانم که‌م به قوربانی»، غه‌زه‌لیکی ۱۱
دَیْری ئه‌حمه‌د حه‌یده‌ری، ناسراو به «ئاغا
چکۆله»، کورپی عه‌بدوللا به‌گی میسباح‌وددیوانی
ئه‌ده‌ب (۱۸۶۲-۱۹۱۶) ه . سه‌ردَیْری هۆنراوه‌که،
که له په‌سنی (غه‌وسی سانی) دایه و له دوا
به‌یتی غه‌زه‌له‌که‌دا شاعیر نازناوی خۆی به
«ذوقی» هیناوه و ده‌لئ: «مه‌ترسه زه‌وقیا
ئیدی له زۆری زه‌نب و عوسیانته / موعینی
پۆژی مه‌حشه‌رته که لوتفی غه‌وسه‌که‌ی سانی»؛
به‌وه‌وه ده‌رده‌که‌وئ نازناوی شیعری ئاغا چکۆله،
«زه‌وقی» بووئ .

۳۹ - کلام حاجی خلیفه بها «وه‌ی به قوربانی
سه‌گت بم غه‌وسی سانی قوتبی دین»، غه‌زه‌لیکی
۱۲ دَیْری «حاجی خلیفه بها» یه له په‌سنی
شیخ عه‌بدولقادی شه‌مزینان، ناسراو به غه‌وسی
سانی . حاجی خلیفه مه‌لا مه‌مه‌دی باله‌قۆلو
«به‌ها» (۱۸۵۶-۱۹۳۷)، کورپی مه‌لا سه‌عید،
له خانه‌قای شه‌مزینانی مه‌هاباد ده‌رسوئ بووه
و به سئ زمانی کوردی، فارسی و عه‌ره‌بی
شیعری هه‌یه . له ته‌مه‌نی ۸۱ سالی له مه‌هاباد
کۆچی دوا‌یی کردوو و له گۆرستانی مه‌لاجامی و
نزیک گۆپی شیخ مه‌حمودی شه‌مزینی نیژراوه .
له دوا‌یین به‌یتی غه‌زه‌له‌که‌دا ده‌لئ: «بئ به‌ها
پۆی هه‌موو عومری به‌ها به‌و غیقله‌ته / ئه‌ی
جه‌لاله‌ددین ده‌خیلته بم له پۆژی ئاخیرین» .

شیاوی باسه: ئه‌م گۆرستانه ده‌وری ۶۰ سال
له‌مه‌وپه‌ر تیک درا و ئیستا شوئنه‌که‌ی کراوه‌ته
شه‌قام و خانویه‌ره و بینای ده‌وله‌تی؛ تا ئه‌م
سالانه‌ی دوا‌یی، چه‌ند گۆرپیک به‌سه‌ر جاده‌ی
داوئنی کئوی داشامه‌جیده‌وه مابوون، که له
ناویاندا گۆپی شیخ مه‌حمودی شه‌مزینی
و میرزا په‌حمه‌تی شافیعی و حاجی خلیفه

به‌ها و قسنی شیخ ته‌ها و شیخ‌زاده‌ی سریل
 ئاوا و چند که‌سئکی تر ده‌ناسرایه‌وه. ئه‌وه‌ی
 ئیستا له‌ سالی ۲۰۲۵دا مابئ ته‌نیا دوو گوپن:
 «گوپری میرزا په‌حمه‌تی شافیعی» که له‌ لایه‌ن
 بنه‌ماله‌که‌ی نۆژن کراوه‌ته‌وه و «قسنی شیخ
 ته‌ها»، که که‌وتووته‌ گۆشه‌ی به‌ینی مالان له
 کۆلانی‌کدا.

۴۰- وله ایضا «به‌قوربانی برینداری دلی
 مه‌نسووبه‌کانت بم»، غه‌زه‌لیکی ۹ دپرسی
 عیرفانییه و له‌ دوا به‌یتدا نازناوی خۆی هیناوه
 و ده‌لئ: «به‌ها جهرگی که‌باب و سووخته‌ی
 عیشقی هه‌وای تۆیه / نیگه‌میکه‌ ده‌وا، یه‌ک پوح
 به‌ قوربان دیده‌کانت بم».

۴۱- حاجی خلیفه بها «موژده بی ئه‌ی
 بولبولی دل شای گولستان هاته‌وه»،
 که‌سیده‌یه‌کی ۲۲ دپریه له‌ به‌خیر هینانه‌وه‌ی
 شیخ عه‌بدولقادی شه‌مزینان.

۴۲- وله ایضا «خوش آندم جان فدای آن
 سگی در کوی جانان است»، واته‌: دیسان
 هیی حاجی خه‌لیفه به‌هایه، غه‌زه‌لیکی ۱۳
 دپرسی فارسییه له‌ په‌سنی شیخ عه‌بدولقادی
 غه‌وسی سانی و شیخانی شه‌مزین.

۴۳- وله ایضا «ای مونس جان و دل وی
 زینت زیبایی»، واته‌: دیسان هیی حاجی
 خه‌لیفه به‌هایه. پینج‌خشته‌کییه‌کی فارسییه،
 له‌ هه‌وت به‌نددا، له‌سه‌ر غه‌زه‌لی «ای پادشه
 خوبان داد از غم تنهایی» ی حافزی شیرازی.
 شیاوی باسه: غه‌زه‌له‌که‌ خۆی ۱۲ به‌یته، به‌لام
 شاعیر به‌ دلخواز ۷ به‌یتی لئ هه‌لبژاردوه.

۴۴- کلام ملا عبدالله حافظ رحمة‌الله «دل له
 تاوی مه‌عسیه‌ت وا که‌وته نیو گئژی خه‌ته‌ر».
 پینجینه‌یه‌کی «مه‌لا عه‌بدوللای حافز» له‌ ۹
 به‌نددا و له‌ په‌سنی شیخ عه‌به‌یدیلای شه‌مزینی

و خانه‌دانی نه‌هری. ئه‌م مه‌لا عه‌بدوللایه
 که‌ شیعی دیکه‌ی لئ وه‌دی نه‌هاتوو، له
 پووی زمانی هه‌لبه‌سته‌که‌یه‌وه وئ ده‌چئ له
 مامۆستایانی موکریان، یان شاری مه‌هاباد بی.
 ۴۵- ابن غیاسی فی التحمید «دارنده این
 دائره طاق مقرنس». پینج‌خشته‌کییه‌کی «که‌مال
 ئیینی غیاسی» یه له‌ سه‌ر غه‌زه‌لی «غیاسی».
 ویده‌چئ باوک و کوپ بن. غه‌زه‌له‌که‌ی غیاسی
 «موله‌مه‌ع» ی فارسی و عه‌ره‌بییه.

۴۶- مخمس جنه‌تی «معبود جهاندار و خدای
 همه اشیا». پینجینه‌یه‌کی موله‌مه‌عی فارسی
 شاعیریکه به‌ ناوی «جه‌ننه‌تی» که‌ نیوه‌دپری
 پینجهمی هه‌ر ۹ به‌ند به‌ عه‌ره‌بییه. شاعیر له
 دوا به‌نددا نازناوی خۆی ئاوا هیناوه: «ای عالم
 اسرار همه مظهر و مضمهر / ای قاسم ارزاق
 همه درویش و توانگر / ای قاضی حاجات همه
 مؤمن و کافر / حاجات دل جنتی خسته برآور /
 الحشمة لله تبارک و تعالی».

۴۷- کلام شیخ رضا در مدح حضرت غوث
 قدس سره «کارم که به کام است نه از شاه
 و وزیر است»، غه‌زه‌لیکی چوار دپرسی (شیخ
 په‌زای تاله‌بانی) یه له‌ په‌سنی پیری گه‌یلانیدا.
 ۴۸- مخمس بخاری فی التحمید «المنة لله
 تعالی و تقدس»، هه‌شتینه‌یه‌کی ۱۸ به‌ندی
 شاعیری سه‌ده‌ی تۆیه‌می کۆچی، «خواجه
 فه‌خره‌ددین عیسه‌مه‌توللا بوخاری» یه، که له
 دایکبووی «بوخارا» یه و دیوانی چاپکراوی
 هه‌یه و به‌ «عیسه‌مه‌تی بوخاری» و «عیسه‌مه‌تی
 بوخاری» یش به‌ناوبانگه.

۴۹- مخمس مسرور بر کلام حضرت شیخ
 نجم‌الدین «بحمدالله ز ملک عقل و دین چون
 شاه ایرانم»، پینج‌خشته‌کییه‌کی دوو به‌ندی
 «مه‌سرور» ه له‌ سه‌ر هۆنراوه‌ی شیخ نه‌جمه‌ددین.

۵۰- حضرت مولانا خالد قدس سره «دوشم خرد به طعنه بگفت ای تباکار»، غزه لیکتی ۱۹ دپړی (مهولانا خالیدی شماره زووری) یه .

۵۱- «من زهلیل و دهرده دارم تو شه فیعلوموزنیین»، غزه لیکتی ۱۳ دپړی شاعیریکه به نازناوی «مهزلومی» .

۵۲- من وفایی علیه الرحمه در سفر حجاز نزدیک به روضه منوره زادالله شرفاً به تاریخ هزار و سیصد و هفت عرض شد. «ساریان ای مهربان محمل کش ای من چون هزار»، قه سیده یه کی ۶۰ دپړی (وهفایی) یه که سالی ۱۳۰۷ ای کچپی مانگی له سهفهری حه جدا هوندوویه تیبیه وه . وهک له باسی ژبانی (وهفایی) دا هاتوه: له یازده سالی دواپی ته مه نیدا، واته له ۱۸۹۰ تا ۱۹۰۲ سئ جار سهفهری حه جی کردوه . سهردپری ئه م قه سیده یه میژووی ۱۳۰۷ ای کچپی مانگی له سهره، که ریکه وتی ۱۸۹۰ ای زایینییه، که وایه ده که ویتته یه که م سه فهر. دواپین سه فهریشی سه ره تای ۱۹۰۲ ای زایینییه که له م سه فهرده دا کچپی دواپی کردوه و نه که پاره ته وه . دیاره سهفهری دووه میثی ده که ویتته نیوانی ئه م دوو سه فهره، که ساله که یمان لئ مه علوم نییه .

۵۳- «به کاک مارف بلین ئه و نه وعه ئه تواره ی نه بی چاکه»، پارچه هه جوویه کی ۲۹ دپړییه و دژ به مه لا مارفی کۆکه یی (۱۸۷۵-۱۹۴۵) نووسراوه، که ناوی نووسه ری له سه ر نییه و له دواپیشدا شاعیر ناو، یان نازناوی خوی نه هیناوه، بیگومان نووسه ری ئه م هه جووه، یه کیک له شاعیرانی هاوشاری مه لا مارفه و هه جووه که ش بی ونه بی کاردانه وه و به رسفی ئه و زمان و په خنه توند و بی پروده ربایستییه ی (بی چاوو پروه ی) مه لا مارفه، که راسته وخو په نجه ی بو دریز کردوون و ده لئ: «شاعیر عومومی که وتنه مه قالات و بۆله بۆل/ مه دحی وه تنه

ده که ن به قه سیده ی شپ و شپۆل/ ته عریف ده که ن له میله ته کوردی به سه د زبان/ پاک بوونه چاوه شیکتی به بی دمبه گ و ده هۆل» .

۵۴- «چون جهان را فانی و نامهربان پنداشتیم»، پینجینه یه کی فارسی شاعیریکتی کورده له ۱۰ به نندا. شاعیر له دوا دپړی به ندی ئاخردا نازناوی خوی به «مه محمود» ئاوا هیناوه: «عاقبت محمود از اعجاز سالار عرب/ تخم کفر از مزرع کردوستان برداشتم» .

۵۵- «کوردینه تا که ی ئیمه له کتون میسالی دیو»، ۱۷ دپړه له قه سیده یه کی دریزتری میرزا هه سنی سه یفولقوزات (۱۸۷۶-۱۹۴۵) .

۵۶- کلام حاجی خلیفه بهاء «غوسه که ی سانی سولتانی خوبان»، قه سیده یه کی ۲۳ دپړی حاجی خلیفه به هایه به شیوه زاری هه ورامی، له په سنی ساداتی شه مزینان و غهوسی سانی. سه ره تای قه سیده که ئاوا ده ست پیده کا: «غوسه که ی سانی سولتانی خوبان/ عالم جه دوریت بین هه راسان/ واده ی ناماته ن ئازیز دیدار/ نالهی بیمارن نه هر دیار» .

۵۷- کلام غیاثی «ای پادشه مسند اقلیم تجلی»، ئه م پارچه یه، هه مان ئه و قه سیده یه که پیشتر باسی لئ کرا و لیره دا سه ره نوئ دوویات بووه ته وه . «بروانه: ژماره ۱۸ ای لیسته ی حازری» .

۵۸- کلام صابری «زولفی چینت سوورپه تی وه لله یل پیم خویند ئیبتیدا»، ئه م پارچه یه، هه مان ئه و غه زله یه که پیشتر باسی لئ کرا و لیره دا سه ره نوئ دوویات بووه ته وه . «بروانه: ژماره ۱۹ ای لیسته ی حازری» .

۵۹- کلام شیخ رضا «عیب در ذات تو ای کان هنر معدوم است». پارچه یه کی ۴ دپړی فارسی (شیخ په زای تاله بانی) یه له په سنی مه لا عه بدولالی جه لیزاده دا (۱۸۳۵-۱۹۰۸) دا .

۶۰- مناجات درویش ابراهیم بلخی رحمة‌اله
«دلا دانم یقین روز قیامت من گرانبارم»،
پنجینیه کی ۷ بهندی درویش ئیبراهیم بهلخی،
ئیبوو ئیسحاق ئیبراهیم کوپی ئه دهه می بهلخی،
شاعیر و عارفی سه دهی دووه می کوچییه .

۶۱- کلام حاجی خلیفه بهاء «یا پیر کامل
غوسه کهی سانی»، غزه لیککی ۱۵ دیرپیه به
شیوه زاری هورامی و له په سنی غوسه سانی.
له دوا بهیتدا نازناوی خوئی ئاوا هیناوه: «بهها
ئومیدش بو ئاستانهی تون/ ورنه بو کردهی
ویش بو په نجه پون» .

۶۲- وله ایضا «له هجرت غوسه سانی
چهرگ و دل سووتوای هجرانم»، غزه لیککی ۱۱
دیرپیی حاجی خلیفه به هایه .

۶۳- وله ایضا «هزار شوکرانه یا مهولا
که یادت مه حفیل ناریه»، غزه لیککی ۹ دیرپیی
حاجی خلیفه به هایه .

۶۴- وله ایضا در جواب حاجی ملا احمد
«قبیله م مهولا کهم بو په مز ئه شعار»، غزه لیککی
۸ دیرپیی حاجی خلیفه به هایه به شیوه زاری
هورامی و له وه لامی حاجی مهلا ئه حمده ناویک .

۶۵- «آمدی و جان شد از تو پر سرور»،
دوبه یتیه کی فارسیه و هیچ ناویکی له سه ر
نییه . «آمدی و جان شد از تو پر سرور/ یار
ما باشد ز هر مکروه دور/ ظلمت غم کم شد از
دل در عدم/ چون برآید خور نماند غیر نور» .

۶۶- «ناریا ئاماده به نه زدیکه ههنگامی
سه فهر»، دوایین بهندی پنجینیه کی ۱۱
بهندی مهلا کاکه همهی بیلوو (ناری) یه .

په راویژ:

(۱) سازمان اسناد کتابخانه ملی ایران - تهران

(۲) له کۆنه وه تا سه رده می ئیمه، له نسخه ی

خه تیدا له جیاتی دانانی ژماره ی لاپه ره، یه کهم وشه ی
ده ستپیککی لاپه ره ی دوایین له گوشه ی چه پی خوارووی
لاپه ره ی پیشوو ده نووسییه وه . له هه رکوی ئه م دوو
وشه یه کتریان نه گرتبایه وه، نیشانه ی ئه وه بوو که
له م ناوه دا په ریک له نوسخه که که وتوووه و ناته واوه .
ئهم وشه یه له فارسیدا «رکابه» و «رکابک» ی پی
ده گوتری، که به مانای «ئاوزه نگه» یه .

سه رچاوه:

(۱) قه ره داغی، محمه ده علی (۱۹۹۹)، «بووژاندنه وه ی
میژووی زانایانی کورد له ریکه ی ده ستخه ته کانیا نه وه»،
به رگی دووه م، چاپخانه ی ئه لسالمی، به غدا، چاپی
یه کهم .

(۲) مسته فا په سول، د. عیزه دین (۱۹۹۸)، «دیوانی
موخلیس، حاجی مهلا په سوولی دیلیژه»، چاپخانه ی
سه فوه ت، سلیمان.

(۳) موده پریس، مهلا عه بدولکه ریم (۱۹۶۱)، «دیوانی
مهوله وی»، چاپخانه ی ئه لنه جاج، به غدا.

(۴) موده پریس، مهلا عه بدولکه ریم و مهلا که ریم،
محمه د (۱۳۶۷)، «دیوانی مه حوی»، ئینتیشاراتی
سه لآحه دینی ئه بیووپی، ورمین، چاپی دووه م .